

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Оскілко Олексій Олегович ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК УЧАСНИКІВ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН	66
Павлова Вікторія Георгіївна ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВО НА ОBOB'ЯЗКOVУ ЧАСТКУ У СПАДЩИНІ	69
Токарева Віра Олександрівна ЗЛОВЖИВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИМИ ДАНИМИ ПІД ЧАС ВИБОРІВ: НА ПРИКЛАДІ FACEBOOK	71
Мельник Олександр Володимирович ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ УСИНОВЛЕНИХ ІНОЗЕМНИМИ ГРОМАДЯНАМИ	74
Фасій Богдан Володимирович ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ ДИСПОЗИТИВНОГО МЕТОДУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	78
Шамота Олександр Володимирович ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	80
Бойченко Ростислав Сергійович ДО ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ І ЗАХИСТУ ПРАВА ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.	82
Брага Аліна Анатоліївна ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО СПАДКУВАННЯ В СІМЕЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ...	85
Вовчок Руслан Володимирович ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА В ЕПОХУ СТІМКОГО РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	88
Герсак Віталій Анатолійович ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ СПАДЩИНИ	91
Гнатенко Сергій Сергійович ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА НА НАДАННЯ ПОСЛУГ З ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ	94
Гнатюк Дмитро Володимирович ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	97
Дворнікова Анна Юріївна ПРОБЛЕМИ ВТРУЧАННЯ У ПРАВО НА МИРНЕ ВОЛОДІННЯ ПРИ УСУНЕННІ ПЕРЕШКОД У КОРИСТУВАННІ ТА РОЗПОРЯДЖЕННІ МАЙНОМ	100
Кочіашвілі Альберт Давидович ЩОДО ДОРЕЧНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАТЕГОРІЇ РИЗИКУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ НЕПЕРЕДБАЧУВАНИХ УМОВ	103
Мельничук Олександр Миколайович ІНСТИТУТ ЦИВІЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ	106
Мусієнко Андрій Юрійович ВИТРЕБУВАННЯ НЕЖИТЛОВИХ ПРИМІЩЕНЬ ІЗ ЧУЖОГО НЕЗАКОННОГО ВОЛОДІННЯ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	108
Павленко Микола Вадимович ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ З ЦИВІЛЬНОГО СЕКТОРУ	111
Рябенко Вікторія Олександрівна ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ВІД ВЕРБУВАННЯ ФСБ У СОЦМЕРЕЖІ «ТЕЛЕГРАМ»	113

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО СПАДКУВАННЯ В СІМЕЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Сімейне законодавство традиційно розглядає спадкові правовідносини як похідні від сімейних, оскільки вони виникають у тісному зв'язку з особистими та майновими зв'язками між членами сім'ї. Водночас чинне законодавство України, поділивши регулювання спадкових питань між Цивільним кодексом та окремими нормами сімейного права, не завжди забезпечує належну узгодженість правового механізму спадкування, особливо коли мова йде про немайнові елементи спадщини.

Хоча Сімейний кодекс України не містить прямого врегулювання питань спадкування, саме сімейно-правовий контекст є ключовим у визначенні черговості спадкування, особливостей особистих немайнових відносин між подружжям, дітьми, батьками та іншими родичами. У цьому зв'язку актуальним постає вивчення окремих проблемних аспектів реалізації немайнових прав у спадкових правовідносинах, які мають тісний зв'язок із сімейними правами та обов'язками, такими як право на ім'я, честь, гідність, недоторканність творчої спадщини.

Особливої уваги потребує дослідження того, яким чином реалізація або охорона особистих немайнових прав здійснюється після смерті особи в умовах, коли суб'єктний склад спадкових правовідносин формується з огляду на сімейні зв'язки. Враховуючи, що більшість спадкоємців першої черги – це саме найближчі родичі (дружина/чоловік, діти, батьки), актуальним є питання, якою мірою вони мають правове підґрунтя для захисту немайнових прав померлого.

Аналіз проблематики реалізації немайнових прав у спадкуванні, як складової ширшого контексту сімейно-правових відносин, дозволяє виявити низку як теоретичних, так і практичних прогалин у чинному законодавстві України, а також співвіднести національні підходи з європейськими стандартами правової охорони.

Проблематика реалізації немайнових прав у спадкових правовідносинах є однією з найскладніших у галузі цивільного права, зокрема у сфері інтелектуальної власності, особистих прав людини та спадкового права. Ці правовідносини не лише викликають теоретичні дискусії, але й створюють численні труднощі на практиці, зважаючи на колізію між особистим характером немайнових прав і природою спадкування як механізму правонаступництва.

Немайнові права не мають економічного змісту, не можуть бути відчужені або продані, а отже традиційно вважаються такими, що не входять до складу спадщини. Однак деякі з них, зокрема авторські особисті немайнові права, можуть реалізовуватися після смерті особи її спадкоємцями. Саме ця особливість вимагає глибокого аналізу та перегляду традиційних підходів до спадкового пра-

ва, особливо в умовах гармонізації українського законодавства з правом Європейського Союзу.

В Україні на законодавчому рівні питання спадкування немайнових прав врегульоване недостатньо. Стаття 1218 Цивільного кодексу України вказує, що до складу спадщини входять усі права та обов'язки, які належали спадкодавцеві, але обмеження щодо особистих немайнових прав у цій нормі не конкретизовані [2]. Останнє натомість зазначено у наступній статті 1219 Цивільного кодексу України.

Стаття 269 ЦКУ також прямо вказує, що особисті немайнові права є невід'ємними від особи та не можуть бути передані іншій особі, окрім випадків, встановлених законом. Таким чином, складається суперечність між загальним принципом невідчужуваності немайнових прав і потребою їх реалізації після смерті особи, особливо у випадках, коли йдеться про авторське право, охорону честі, гідності, ділової репутації, права на ім'я тощо.

Варто зазначити, що в українській судовій практиці випадки захисту особистих немайнових прав померлих осіб є поодинокими, а суди не мають усталеної практики вирішення таких спорів. Як зазначають Кравченко І. М. та Кузнецова М. Ю., найбільш проблемним є питання захисту немайнових прав автора після його смерті, особливо в контексті збереження автентичності твору та заборони на його спотворення [4]. У цьому контексті важливою є норма ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права», яка передбачає, що спадкоємці мають право захищати немайнові права автора, зокрема право на ім'я, на обнародування твору та на його недоторканність [3].

Інші науковці зазначають, що спадкоємці можуть бути наділені процесуальною легітимацією для захисту особистих немайнових прав померлого, але така легітимація не означає повної передачі цих прав, оскільки вони залишаються пов'язаними з особою спадкодавця [7]. Науковці, посилаючись на європейську практику, підкреслюють важливість розмежування між правом на реалізацію немайнового права та правом на його охорону: перше не переходить, а друге може бути делеговане спадкоємцям або третім особам [6].

В країнах Європейського Союзу регулювання спадкування немайнових прав є більш деталізованим і часто відображає у законодавстві підхід, за яким особисті немайнові права не припиняються з моменту смерті особи, а трансформуються в особливі правовідносини охорони пам'яті, репутації, а також творів мистецтва чи літератури. У Франції, наприклад, особисті немайнові права автора вважаються невід'ємними (*droit moral*), однак спадкоємці мають право їх реалізовувати для захисту творчої спадщини. Згідно з французьким Кодексом інтелектуальної власності, таке право зберігається за спадкоємцями автора протягом усього строку дії авторських прав, а також може реалізовуватись державними органами у разі відсутності спадкоємців [5].

У Німеччині, відповідно до §28 Закону про авторське право, особисті немайнові права автора також зберігаються після його смерті і реалізуються спадко-

емцями, однак суди визнають їх обмежений характер: спадкоємці не можуть змінювати волю автора, яка була виражена у творі. Подібна практика спостерігається у Швеції, Польщі та Італії. У Литві й Латвії, окрім спадкоємців, закон передбачає, що в разі відсутності таких правозахисну функцію щодо немайнових прав померлого автора можуть виконувати громадські організації чи державні інституції [5].

Порівняльно-правовий аналіз свідчить, що для країн континентальної правової системи характерне визнання так званого «тривалого» морального права, тобто такого, що існує й після смерті особи. Це право або реалізується спадкоємцями, або державою (як у Франції), або особами, призначеними самим автором. Такий підхід забезпечує комплексний захист немайнових інтересів і культурної спадщини, що може бути важливим орієнтиром для українського законодавця [5].

На цьому тлі вітчизняне законодавство виглядає дещо фрагментарним. Відсутність чітких приписів щодо механізмів реалізації немайнових прав у спадкових правовідносинах, неузгодженість положень Цивільного кодексу з галузевими законами (зокрема у сфері інтелектуальної власності) призводить до правової невизначеності. Тому в наукових колах висловлюються численні пропозиції щодо реформування цієї частини законодавства.

У цьому контексті важливо також враховувати рекомендації, які містяться в низці актів Європейського Союзу, зокрема в Директиві ЄС 2001/29/ЄС «Про гармонізацію деяких аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві», де, хоч і опосередковано, визнається значущість охорони немайнових прав автора після його смерті [1].

Загалом, вирішення проблеми реалізації немайнових прав у спадкових правовідносинах в Україні потребує:

- 1) кодифікації правових норм, що врегулюють статус немайнових прав після смерті особи;
- 2) розробки механізмів реалізації спадкоємцями таких прав;
- 3) впровадження інституційного механізму охорони немайнових прав померлих у разі відсутності спадкоємців;
- 4) гармонізації національного законодавства з актами права Європейського Союзу.

Усе перелічене має на меті не лише вирішення юридичних колізій, а й забезпечення культурної тяглості, гідного ставлення до пам'яті померлих та охорони їхніх творчих здобутків.

Список використаних джерел:

1. Директива ЄС 2001/29/ЄС «Про гармонізацію деяких аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві». *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_005-01
2. Цивільний кодекс України. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1487>

3. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n440>

4. Кравченко І. М., Кузнецова М. Ю. Актуальні питання правової охорони інтелектуальної власності в Україні в умовах сталого розвитку. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/278219/273025>

5. Майданик Л. Особисті немайнові права автора у праві Німеччини і Франції та їх вплив на авторське право України. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2023. URL: <http://uran.inprojournal.org/article/view/277144/271904>

6. Тараненко О. М. Особливості спадкування авторських прав. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/304070/296068>

7. Чурпіта Г. В. Які права інтелектуальної власності переходять у спадщину? *Спадкування в Україні* : матеріали міжкафедрального круглого столу. Київ : Нац. акад. внутр. справ. 2014. С. 25–27.

Ключові слова: спадкування, особисті немайнові права, право ЄС, спадкове право України, авторські права, сімейне право, цивільне право, подружжя, діти.

Keywords: inheritance, personal non-property rights, EU law, inheritance law of Ukraine, copyright, family law, civil law, spouses, children.

Вовчок Руслан Володимирович

*Миколаївський навчально-науковий інститут права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права*

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА В ЕПОХУ СТІМКОГО РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У XXI столітті світ вступив у фазу глобальної цифрової трансформації. Інформатизація та цифровізація стали невід’ємною частиною розвитку суспільства. На цьому тлі особливе місце займає стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ), який змінює не лише технологічні підходи, а й соціальні, економічні та культурні процеси.

Інформатизація являє собою процес широкомасштабного впровадження сучасних інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя з метою забезпечення ефективного доступу до інформації, її зберігання, обробки та використання.

Основна мета інформатизації – підвищення ефективності діяльності в освіті, медицині, промисловості, управлінні, науці тощо завдяки впровадженню комп’ютерної техніки та програмного забезпечення. Цей процес передбачає